

Modernisert men urettferdig folketrygd?

Siri Sollid Robstad
Ingvild Almås

Et selskap i NHH-miljøet

**SAMFUNNS- OG
NÆRINGS- OG
LIVSFORSKNING AS**

*Institute for Research in Economics
and Business Administration*

SNF

Samfunns- og næringslivsforskning AS

- er et selskap i NHH-miljøet med oppgave å initiere, organisere og utføre eksterntfinansiert forskning. Norges Handelshøyskole, Universitetet i Bergen og Stiftelsen SNF er aksjonærer. Virksomheten drives med basis i egen stab og fagmiljøene ved NHH og Institutt for økonomi (UiB).

SNF er Norges største og tyngste forskningsmiljø innen anvendt økonomisk-administrativ forskning, og har gode samarbeidsrelasjoner til andre forskningsmiljøer i Norge og utlandet. SNF utfører forskning og forskningsbaserte utredninger for sentrale beslutningstakere i privat og offentlig sektor. Forskingen organiseres i programmer og prosjekter av langsiktig og mer kortsiktig karakter. Alle publikasjoner er offentlig tilgjengelig.

SNF

Institute for Research in Economics and Business Administration

- is a company within the NHH group. Its objective is to initiate, organize and conduct externally financed research. The company shareholders are the Norwegian School of Economics and Business Administration (NHH), the University of Bergen (UiB) and the SNF Foundation. Research is carried out by SNF's own staff as well as faculty members at NHH and the Department of Economics at UiB.

SNF is Norway's largest and leading research environment within applied economic administrative research. It has excellent working relations with other research environments in Norway as well as abroad. SNF conducts research and prepares research-based reports for major decision-makers both in the private and the public sector. Research is organized in programmes and projects on a long-term as well as a short-term basis. All our publications are publicly available.

Arbeidsnotat nr. 04/12

Modernisert men urettferdig folketrygd?

av

**Siri Sollid Robstad
Ingvild Almås**

SNF prosjekt 1306

“Krise, omstilling og vekst”

KRISE, OMSTILLING OG VEKST

Dette arbeidsnotatet inngår i en serie publikasjoner fra programområdet Krise, omstilling og vekst ved Samfunns- og næringslivsforskning AS. Hovedmålsettingen med programmet er å kartlegge årsaker til den internasjonale økonomiske krisen, konsekvenser på kort og lang sikt, og betydningen av krisen for omstillingsbehov og vekstmuligheter i næringslivet. Programmet er del av en større satsing i NHH-miljøet, og er utført i samarbeid med Nærings- og handelsdepartementet, Norges forskningsråd, NHO/ABELIA og Sparebanken Vest/Bergen Næringsråd/Næringsforeningen i Stavanger-regionen.

SAMFUNNS- OG NÆRINGSLIVSFORSKNING AS

BERGEN, JANUAR 2012

ISSN 1503-2140

© Materialet er vernet etter åndsverkloven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling som utskrift og annen kopiering bare tillatt når det er hjemlet i lov (kopiering til privat bruk, sitat o.l.) eller avtale med Kopinor (www.kopinor.no)
Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatnings- og straffeansvar.

Modernisert men urettferdig folketrygd?

Siri Sollid Robstad¹ og Ingvild Almås²

Sammendrag

Som et resultat av en aldrende befolkning har det i Norge som i de fleste andre OECD land, tvunget seg fram en reformering av pensjonssystemet. Med bred politisk enighet ble forslaget til modernisert folketrygd vedtatt med virkning fra 1. januar 2011. I tillegg til at den moderniserte folketrygden skal være mer bærekraftig i forhold til den aldrende befolkningen, har det blitt hevdet at den skal føre til større grad av aktuarisk rettferdighet. Denne artikkelen studerer innbetaling og utbetaling over livsløpet for kvinner og menn i tre store yrkesgrupper, og viser at systemet verken fører til større grad av aktuarisk eller egalitær rettferdighet.

¹ Norges Handelshøyskole, epost: siri_ss1987@hotmail.com.

² Norges Handelshøyskole, epost: ingvild.almas@nhh.no.

Innledning

Fra 1. januar 2011 ble pensjonsreformen som introduserte et nytt system, kalt modernisert folketrygd, innført. Denne reformen skal bidra til å skape et bærekraftig pensjonssystem i Norge i årene framover (NOU 2004:1). Dette skal først og fremst oppnås gjennom levealdersjustering og delingstall, hvor delingstallet skal reflektere forventet gjennomsnittlig levetid som pensjonist. Dette betyr i praksis at når den norske befolkningen lever lenger, må den også arbeide lenger for å ha krav på samme pensjonsytelse. Det skal utarbeides ett felles delingstall for hvert årskull som reflekterer gjennomsnittet i befolkningen.

Hvorvidt dette er en rettferdig måte å justere for økt livslengde generelt i samfunnet, er et tema som bør settes på dagsorden. Ulike personer innen samme årskull har svært ulik forventet gjenstående levetid på pensjoneringstidspunktet. Forventet livslengde etter pensjonsalder avhenger i stor grad både av kjønn og yrke (Borgan, 2009). Dermed vil et system som bruker lik levealdersjustering for hele befolkningen innebære overføringer fra yrkesgrupper og kjønn med kort forventet levealder, for eksempel mannlige ansatte i hotellbransjen, til yrkesgrupper og kjønn med høy forventet levealder, for eksempel kvinner i læreryrker.

I denne artikkelen konstrueres et alternativt system med yrkes- og kjønnsspesifikk aldersjustering, referert til som yrkesspesifikk levealdersjustering. Vi evaluerer den moderniserte folketrygden, systemet slik det var før moderniseringen³ og systemet med yrkesspesifikk levealdersjustering gjennom to ulike rettferdighetsidealer, et egalitært og et aktuarisk. Et egalitært ideal vil hevde at et system der alle har lik utbetaling er et rettferdig pensjonssystem. Et aktuarisk ideal vil derimot hevde at et system der alle får en utbetaling som er proporsjonal med andelen de har betalt inn, er rettferdig.

³ Vi omtaler systemet slik det var før pensjonsreformen som "dagens system" fordi alle som er født før 1963 vil få hele eller deler av sin pensjon beregnet etter disse reglene i årene fremover.

Ideen bak et aktuarisk rettferdighetsprinsipp er at det er rettferdig at den som betaler inn mest, dvs. den som har hatt høyest inntekt, også får høyest utbetaling som. Et ikke-aktuarisk system vil gi lik pensjon til alle uavhengig av hva den enkelte betaler inn. Dermed er et ikke-aktuarisk system konsistent med et egalitært rettferdighetsprinsipp. De fleste pensjonssystemer, også det norske, innehar både aktuariske og ikke-aktuariske elementer.

Hovedfunnet i artikkelen er at hva som er rettferdig i stor grad avhenger av både rettferdighetssyn og om man benytter årlig eller samlet pensjon som analysegrunnlag. Det har vært framhevet at modernisert folketrygd vil føre til større grad av aktuarisk rettferdighet enn dagens system. På bakgrunn av denne argumentasjonen og at vi ofte tenker at det å følge aktuariske prinsipper går på bekostning av likhet i samfunnet, er det ikke oppsiktsvekkende at vi finner at den moderniserte folketrygden framskaffer mindre grad av egalitær rettferdighet enn dagens system. Det som derimot er mer oppsiktsvekkende, er at vår analyse viser at dagens system også er mer aktuarisk rettferdig enn modernisert folketrygd dersom en legger samlet pensjon (nåverdien av all pensjonsutbetaling) til grunn.

Vår analyse tar for seg menn og kvinner i tre yrkesgrupper, leger, pedagoger og ansatte i hotell- og restaurantbransjen, og analyserer rettferdigheten av de ulike pensjonssystemene for personer som jobber til fylte 67 år og som bruker normert tid på utdanning.

De ulike systemene

Vi vil i det følgende gi en kort fremstilling av hovedpunktene i de tre ulike pensjonssystemene. For en grundigere gjennomgang henvises det til Folketrygdloven (Arbeidsdepartementet, 1997) eller Sollid (2011).

Dagens folketrygd

Dagens system består av en grunnpensjon og en tilleggspensjon. Grunnpensjonen gis til alle, uavhengig av tidligere arbeidsinnsats, og avhenger av sivilstatus.⁴ Tilleggspensjonen er avhengig av tidligere inntekt. Etter dagens system opparbeides det hvert år pensjonspoeng. Det er de 20 årene med høyest poengtall som legges til grunn for sluttpoengtallet. Dette kalles besteårsregelen. For å motta full tilleggspensjon kreves inntekt større enn 1 G i 40 år. Opptjeningen av pensjonspoeng avhenger av om inntekten ligger under 6 G, mellom 6 og 12 G eller over 12 G.⁵ For å finne tilleggspensjonen multipliseres sluttpoengtallet med grunnbeløpet og pensjonsprosenten, som er 42 prosent etter 1992. Total pensjon finnes altså ved å summere grunnpensjonen og tilleggspensjonen.

Modernisert folketrygd

Med pensjonsreformen innføres modernisert folketrygd. Fra fylte 13 til 75 år vil 18,1 prosent av pensjongivende inntekt legges til den enkeltes pensjonsbeholdning. Ved pensjonsuttaket, som etter modernisert folketrygd blir valgfritt fra fylte 62 til fylte 75 år, deles så pensjonsbeholdningen på delingstallet. Dette gir den årlige pensjonen. Delingstallet er basert på den gjennomsnittlige forventede levetiden ved ulike uttaksaldre for et bestemt årskull. Ved 61 år utarbeides det for hvert årskull ett felles delingstall for uttaksaldre fra 62 til 75 år.⁶ For høyere uttaksalder er delingstallet lavere fordi det er en forventning om færre år å fordele pensjonen på.

⁴ En enslig pensjonist mottar 1 G, mens pensjonister som lever i parforhold mottar 0,85 G. Full grunnpensjon krever 40 års botid i Norge mellom fylte 16 og 67 år.

⁵ For pensjongivende inntekt under 6 G: $(\text{Inntekt} - G)/G$,
for pensjongivende inntekt mellom 6 og 12 G: $(6 G + 1/3(\text{pensjongivende inntekt} - 6 G) - G)/G$, for all inntekt over 12 G er det ingen opptjening av pensjonspoeng.

⁶ For gjennomgang av hvordan delingstallet fastsettes, henvises det til Ot.prp. nr. 37 (2008-2009). For en gjennomgang av hvordan delingstallet for ulike yrkesgrupper er fastsatt, se Sollid (2011).

Pensjon under opptjening reguleres med veksten i grunnbeløpet, slik at inntekt tidlig i arbeidslivet teller like mye som inntekt senere. Pensjon under utbetaling reguleres med lønnsveksten fratrukket en faktor på 0,75 prosent. Dette skal reflektere gjennomsnittet av pris- og lønnsveksten.

Yrkesspesifikk levealdersjustering

Vi kontruerer det vi kaller *yrkesspesifikk levealdersjustering*, som er et spesialtilfelle av modernisert folketrygd. Det eneste som skiller dette regelverket fra modernisert folketrygd er fremgangsmåten for beregning av delingstall. Etter dette systemet utarbeides det forskjellige delingstall for ulike individer innenfor samme årskull på bakgrunn av deres kjønn og yrke i yrkesaktiv alder.

Data

For å synliggjøre forskjellene mellom systemene, vil vi konstruere en situasjon der Norge består av 6 typer individer, menn og kvinner innenfor tre ulike yrker: leger, ansatte innenfor pedagogiske yrker og ansatte i hotell- og restaurantbransjen. Forventet samlet inflasjonsjustert pensjon er avhengig av pensjonsgivende inntekt og forventet gjenstående levetid ved pensjoneringstidspunktet. Legene representerer en yrkesgruppe med både høy forventet levealder og høy pensjonsgivende inntekt, pedagogene representerer en yrkesgruppe med høy forventet levealder, men lavere inntekt, mens de ansatte i hotell og restaurantbransjen representerer en yrkesgruppe med lavere forventet levealder og lavere inntekt.

Felles egenskaper

For å rendyrke effektene rundt forventet levealder og levealdersjustering og kunne gjøre sammenligninger på tvers av kjønn og yrker, gir vi personene i analysen en rekke fellestrekk. Vi vil legge til grunn felles pensjonsalder på 67 år for menn og kvinner og for alle

yrkesgrupper. Videre analyser vi individer som om de tar ut full pensjon fra 1. januar 2011. For å få til sammenlignbarhet mellom yrker antar vi at alle individer bruker normert tid på sin utdanning, hvilket betyr at utdannelsen blir den samme innad i yrker, men ulik mellom yrker.

Statistisk Sentralbyrå har ikke fullstendige og sammenhengende lønnsdata fra i dag tilbake til slutten av 1960-tallet. For de årene der vi ikke har lønnsdata bruker vi den generelle lønnsveksten i Norge (Statistisk Sentralbyrå, 2011b).

Statistikk fra NAV viser hvordan kvinner og menn tilpasser seg reglene for foreldrepenger. I analysen legger vi til grunn at kvinner tar 41,8 uker permisjon med uttakssats på 88 prosent for hvert barn de føder og at menn tar 6 ukers permisjon med samme sats. I 2009 hadde Norge et fruktbarhetstall på 1,98 (Statistisk Sentralbyrå, 2011f), og mors gjennomsnittlige alder ved første fødsel var 28,1 år. Mors gjennomsnittsalder ved alle fødsler var 30,3 år. Vi legger til grunn at den gjennomsnittlige kvinnen i alle yrker føder to barn ved alder 28 og 30 år, dvs. i 1972 og 1974. For enkelhets skyld forutsettes det at fars alder er lik mors alder.

Forventet gjenstående levetid, lønn, utdanning og antall ansatte

Vi gir i dette kapitlet en gjennomgang av forventet gjenstående levetid (se også Sollid, 2011), lønn og antall ansatte i de tre ulike yrkene for menn og kvinner.

Leger

For menn er forventet gjenstående levetid ved 67 år lik 18,83 år. Tilsvarende for kvinner er 21,23 år. I 2010 var gjennomsnittlig lønn for en mannlig lege 793 200 kroner, mens en kvinnelig lege har en årsinntekt på kroner 667 200 (Statistisk Sentralbyrå, 2011a). Legeyrket krever 6 års universitetsutdanning, i tillegg til allmenn studiekompetanse fra videregående skole. Første år med arbeidsinntekt blir dermed 1969. Antall leger i yrkesaktiv alder i Norge i 2010 var 22 000. Av disse var 12 000 menn og 10 000 kvinner (Statistisk Sentralbyrå, 2011d).

Ansatte i pedagogiske yrker

Mannlige ansatte i skoleverket har en forventet gjenstående levetid på 17,72 år etter fylte 67 år. Tilsvarende for kvinner er 20,84 år. I 2010 tjente heltidsansatte i skoleverket 422 520 i gjennomsnitt (Statistisk Sentralbyrå, 2011a). Det er ulike krav til utdanning i skoleverket. Adjunkt og lektor vil dominere yrkesklassen fremover, og vi legger 5 års utdanning til grunn. Dermed blir første år med arbeidsinntekt 1967. I 4. kvartal 2010 var det 103 000 ansatte i skoleverket (Statistisk Sentralbyrå, 2011d). Av disse er 34 000 menn og 69 000 kvinner.

Ansatte i hotell- og restaurantbransjen

Forventet gjenstående levetid ved 67 år er 13,25 år for menn og 17,89 år for kvinner. Gjennomsnittlig årslønn for alle heltidsansatte i denne bransjen var 348 000 kroner i 2010 (Statistisk Sentralbyrå, 2011a). Det legges til grunn fire års utdannelse fra videregående skole for denne yrkesklassen. Første arbeidsår er 1964. I 2010 var det 17 000 menn og 27 000 kvinner ansatt i denne bransjen (Statistisk Sentralbyrå, 2011d).

Resultater

I dette kapitlet viser vi pensjonsutbetalingen fra de ulike systemene. Vi fokuserer her på det vi refererer til som *samlet pensjon*, hvilket er den nåverdien av forventet framtidig pensjonsutbetaling ved 67 år.⁷ Appendiks A gir en tilsvarende oversikt basert på årlig pensjonsutbetaling (ikke samlet).

⁷ Vi benytter følgende verdier for å regne ut nåverdi: realrente på 1,5 prosent og inflasjon på 2,5 prosent.

Tabell 1: Nåverdien av forventet utbetaling ved 67 år med ulike pensjonssystemer (samlet pensjon)

	Dagens	Modernisert	Yrkesspesifikk
Mann:			
Lege	5 572 579,80	4720558,14	4727414,434
Skoleverk	4 403 116,24	4040235,263	4299648,424
Hotell	2 629 156,00	2 142 268,46	3049012,496
Kvinne:			
Lege	5 910 584,27	5191142,453	4657597,086
Skoleverk	4 979 060,80	4267142,073	3861400,957
Hotell	3 319 859,56	2 567 372,69	2706319,327

Dagens folketrygd

Menn har høyere årlig pensjon enn kvinner for alle de tre yrkesgruppene fordi pensjonsutbetalingen er stigende med høyere pensjongivende inntekt. Som man ser av resultatene for dagens ordning over, er imidlertid *samlet* pensjon høyere for kvinner enn for menn. Grunnen til dette er at kvinner har høyere forventet gjenstående levetid ved 67 år enn menn. De får altså pensjonsutbetalingen sin over flere år enn menn. Denne effekten kompenseres dermed for lavere årlig pensjon.

Modernisert folketrygd

Som ved dagens folketrygd er kvinners samlede inflasjonsjusterte pensjon høyere enn for menn. Selv om pensjonsreformen tar hensyn til gjennomsnittlig forventet gjenstående levetid i Norge, tar den ikke hensyn til at menn og kvinner med ulik yrkesbakgrunn har ulik forventet

gjenstående levetid. Ettersom kvinner lever lenger enn menn overføres det dermed midler fra menn til kvinner.

Av tabell 1 er det klart at samtlige individtyper får en lavere samlet pensjon enn med dagens folketrygd. Dette kommer av at den årlige pensjonen for samtlige individer er lavere enn ved dagens folketrygd. De tre yrkene har svært ulike lønnsnivåer, og resultatene tyder på at ingen vil få økt sin pensjon med det nye pensjonssystemet.

Noe annet som er interessant å merke seg er at det er ansatte i hotell- og restaurantbransjen går mest ned i pensjon, når en regner endringen i forhold til dagens folketrygd, som prosent av samlet pensjon. De som i utgangspunktet har lavest pensjon er altså de som får den kraftigste reduksjonen.

Yrkesspesifikk levealdersjustering

For alle yrkesgruppene er utbetalingen fra folketrygden høyere for menn enn for kvinner med yrkesspesifikk levealdersjustering. Ettersom menn har høyere pensjongivende inntekt og dermed større innbetaling til pensjonssystemet kan det derfor tyde på at denne pensjonsordningen i større grad samsvarer med et aktuarisk rettferdighetsprinsipp.

Rettferdighet i de ulike systemene

I det følgende vil vi analysere hvor rettferdig fordelingen av samlet pensjon er ved ulike pensjonsordninger etter et aktuarisk og et egalitært rettferdighetssyn.⁸ For å forsøke å gi et bilde av rettferdigheten i Norge for hvert av de tre folketrygdregelverkene vil resultatene populasjonsvektes. Dette gjøres ved å la Norges befolkning kun bestå av disse tre yrkene og så gi hver av yrkene en populasjon som er proporsjonal med yrkes populasjonsandel i disse tre yrkene.

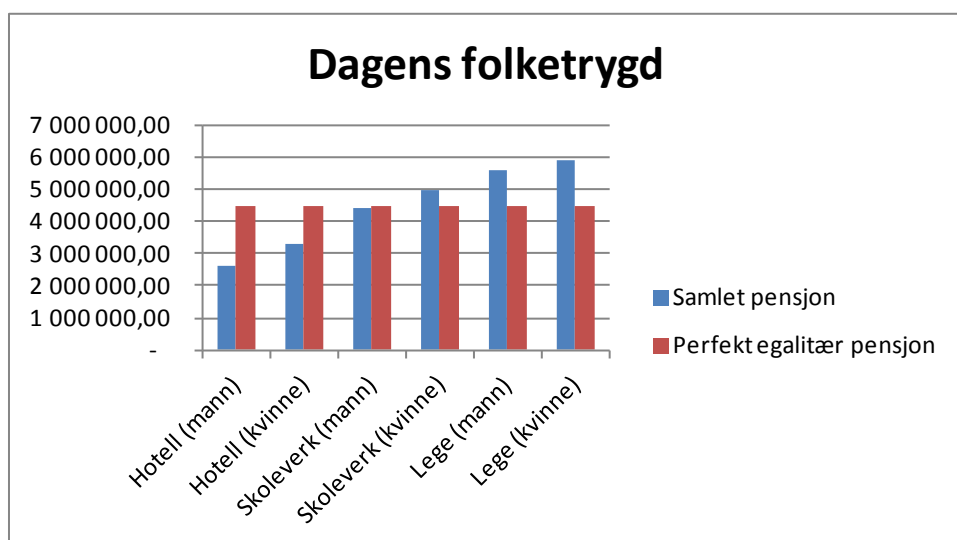
⁸ Se Appendiks B for en tilsvarende analyse for årlig pensjon

Egalitær rettferdighet

Vi ønsker å sammenligne faktisk samlet pensjon med perfekt egalitær pensjon, som helt enkelt er gjennomsnittet av pensjonsutbetalingene. Først vil vi vise faktisk og perfekt egalitær pensjon i et histogram. Deretter vil vi i en tabell vise avviket fra perfekt egalitær pensjon i prosent av egen pensjon og det absolutte avviket mellom faktisk og perfekt egalitær pensjon. Gjennomsnittlig absolutt avvik og vektet absolutt avvik vil også presenteres.⁹

Dagens folketrygd

Figur 1: Samlet og perfekt egalitær pensjon med dagens folketrygd

Man ser raskt at det er stor forskjell mellom samlet pensjon for en mannlig ansatt i hotell- og restaurantbransjen og en kvinnelig lege. Det hersker altså ingen tvil om at dagens folketrygd innehar ikke-egalitære, eller aktuariske, trekk. Menn og kvinner i hotell- og restaurantbransjen og menn ansatt i skoleverket har en samlet pensjon under gjennomsnittet, mens kvinner i skoleverket og både menn og kvinner i legeyrket, har en samlet pensjon som overstiger perfekt egalitær pensjon.

⁹ For å kunne sammenligne vektet absolutt avvik mellom ulike pensjonssystemer normaliseres avviket. Dette gjøres ved å dividere det vektete absolutte avviket på perfekt egalitær pensjon. Et lavere normalisert avvik betyr at fordelingen er nærmere en egalitær fordeling.

Tabell 2: Avvik samlet og perfekt egalitær pensjon med dagens folketrygd

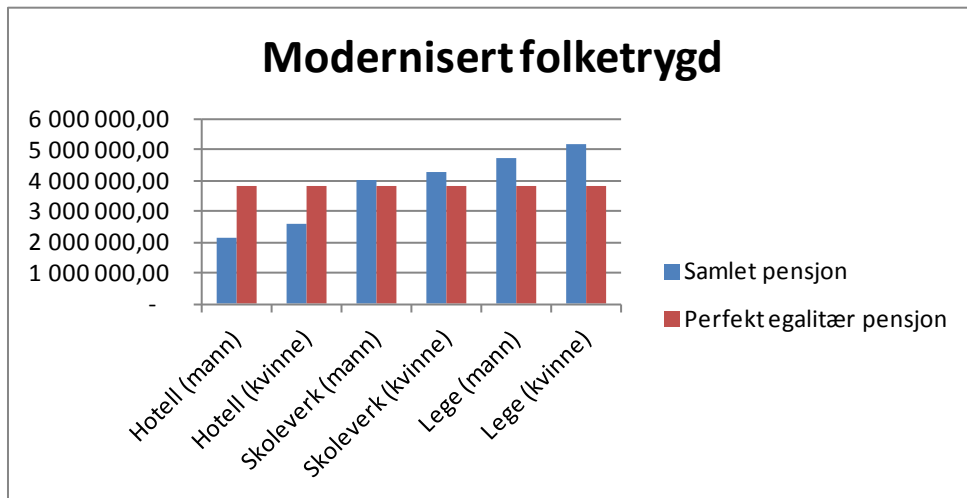
Yrke	Prosentvis avvik	Absolutt avvik	Andel av befolkning	Vektet absolutt avvik
Hotell (mann)	-69,98 %	1 839 903,45	10,06 %	185 094,29
Hotell (kvinne)	-34,62 %	1 149 199,88	15,98 %	183 642,14
Skoleverk (mann)	-1,50 %	65 943,20	20,12 %	13 267,77
Skoleverk (kvinne)	10,24 %	510 001,35	40,80 %	208 080,55
Lege (mann)	19,80 %	1 103 520,35	7,10 %	78 349,95
Lege (kvinne)	24,39 %	1 441 524,82	5,92 %	85 338,27
Sum			100 %	933 710,18
Gjennomsnitt		1 018 348,84		
Normalisert				0,182

Forskjellen mellom faktisk og egalitær pensjon for menn i hotell- og restaurantbransjen ligger 70 prosent av egen pensjon eller over 1,8 millioner under gjennomsnittet. Tilsvarende for kvinnelige leger er over 24 prosent av egen pensjon eller 1,4 millioner over perfekt egalitær pensjon.

Det gjennomsnittlige absolutte avviket mellom samlet pensjon og gjennomsnittlig samlet pensjon er på ca 1 million kroner. Ved å vekte resultatet reduseres denne til litt over 900 000 kroner. Grunnen til dette er at avvikene er minst i de to største gruppene i befolkningen; menn og kvinner ansatt i skoleverket. Det normaliserte vektete absolutte avviket er 0,182.

Modernisert folketrygd

Figur 2: Samlet og perfekt egalitær pensjon med modernisert folketrygd

Også med modernisert folketrygd er det stor forskjell på samlet pensjonsutbetaling for de ulike gruppene av individer. Med denne ordningen har alle ansatte i skoleverket og alle leger en samlet pensjon som er større enn perfekt egalitær pensjon. Ansatte i hotell- og restaurantyrket har pensjon under gjennomsnittet.

Tabell 3: Avvik samlet og perfekt egalitær pensjon med modernisert folketrygd

Yrke	Prosentvis avvik	Absolutt avvik	Andel av befolkning	Vektet absolutt avvik
Hotell (mann)	-43,94 %	1 679 184,72	10,06 %	168 925,98
Hotell (kvinne)	-32,82 %	1 254 080,49	15,98 %	200 402,06
Skoleverk (mann)	5,73 %	218 782,08	20,12 %	44 018,96
Skoleverk (kvinne)	11,66 %	445 688,89	40,80 %	181 841,07
Lege (mann)	23,53 %	899 104,96	7,10 %	63 836,45
Lege (kvinne)	35,84 %	1 369 689,27	5,92 %	81 085,60
Sum			100 %	740 110,12
Gjennomsnitt		977 755,07		
Normalisert				0,194

I prosent av egen pensjon ligger menn i hotellbransjen nærmere perfekt egalitær pensjon enn med dagens folketrygd, men avviket er fremdeles nesten 44 prosent. For kvinnelige leger

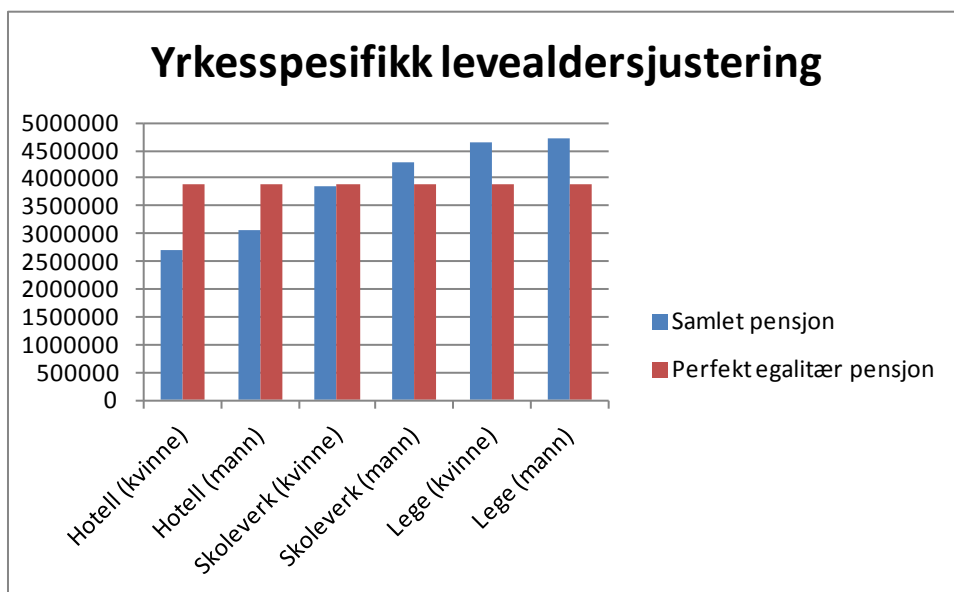
ligger samlet pensjon 36 prosent over perfekt egalitær pensjon, målt i prosent av egen pensjon, noe som er høyere enn ved dagens ordning.

Gjennomsnittlig absolutt avvik er nesten 1 million. Når man tar hensyn til populasjonssammensetningen reduseres dette til ca 750 000 kroner. Grunnen til dette er som over at det er avvikene for menn og kvinner i skoleverket som er minst.

Det normaliserte vektete absolutte avviket er 0,194, noe som er høyere enn ved dagens ordning. Dette tyder på at modernisert folketrygd er mindre i samsvar med et egalitært rettferdighetssyn enn det dagens folketrygd er.

Yrkesspesifikk aldersjustering

Figur 3: Samlet og perfekt egalitær pensjon med yrkesspesifikk levealdersjustering

Som ved de to andre systemene ligger pensjonen for enkelte av individene over perfekt egalitær pensjon, mens for andre ligger pensjonen under. Med yrkesspesifikk levealdersjustering synes det imidlertid å være større sammenheng mellom samlet pensjon og tidligere inntekt.

Tabell 4: Avvik samlet og perfekt egalitær pensjon med yrkesspesifikk levealdersjustering

Yrke	Prosentvis avvik	Absolutt avvik	Andel av befolkning	Vektet absolutt avvik
Hotell (kvinne)	-43,50 %	1 177 246,13	15,98 %	188 123,93
Hotell (mann)	-27,37 %	834 552,96	10,06 %	83 956,03
Skoleverk (kvinne)	-0,57 %	22 164,50	40,80 %	9 043,11
Skoleverk (mann)	9,68 %	416 082,97	20,12 %	83 715,89
Lege (kvinne)	16,62 %	774 031,63	7,10 %	54 956,25
Lege (mann)	17,85 %	843 848,98	5,92 %	49 955,86
Sum			100 %	469 751,07
Gjennomsnitt		677 987,86		
Normalisert				0,121

Kvinner i hotell- og restaurantbransjen er den gruppen med lavest samlet pensjon. Samlet pensjon ligger rundt 44 prosent under perfekt egalitær pensjon. Pensjonen til kvinnelige leger ligger, i prosent av egen pensjon, 16,6 prosent over gjennomsnittet. Både høyeste og laveste pensjon ligger dermed nærmere gjennomsnittet enn i de to andre pensjonssystemene, i prosent av samlet pensjon.

Det gjennomsnittlige absolute avviket er ca 700 000, som er langt lavere enn verdiene i de to andre systemene. Når vi vekter dette gjennomsnittet for de ulike gruppene i befolkningen blir det vektete avviket rundt 470 000. Normalisert vektet absolutt avvik er 0,121. Dette viser at yrkesspesifikk levealdersjustering er et mer egalitært pensjonssystem enn dagens folketrygd og modernisert folketrygd. Denne pensjonsordningen gir altså den mest egalitære fordelingen av alle de tre pensjonssystemene.

Aktuarisk rettferdighet

For å analysere aktuarisk rettferdighet vil vi benytte samme fremstilling som ved egalitær rettferdighet. Vi ønsker å sammenligne samlet pensjon med perfekt aktuarisk pensjon. Perfekt aktuarisk pensjon finnes ved å gi alle en pensjon som er proporsjonal med livsinntekten, det

vil si nåverdien av all inntekt i løpet av den yrkesaktive¹⁰. Prosenten av livsinntekten som gir perfekt aktuarisk pensjon er den proportsatsen som gjør at summen av perfekt aktuarisk pensjon og samlet pensjon blir den samme.

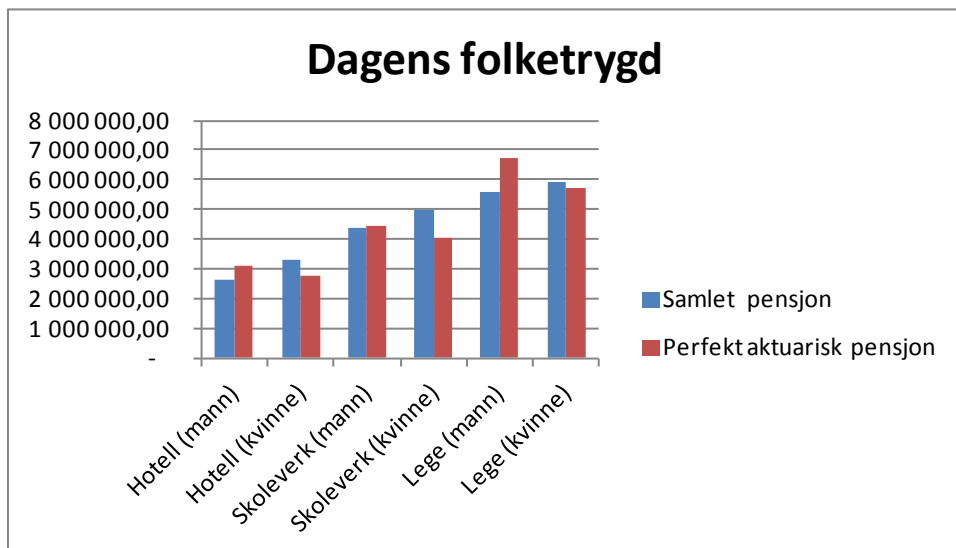
Det prosentvise avviket viser avviket fra perfekt aktuarisk pensjon i prosent av samlet pensjon. Gjennomsnittlig absolutt avvik viser det gjennomsnittlige avviket mellom faktisk og perfekt aktuarisk pensjon i kroner. Vi vil vekte dette for andelen i de ulike gruppene. Deretter vil vi normalisere det vektete absolutte gjennomsnittlige avviket ved å dividere på gjennomsnittlig pensjonsutbetaling. Som for egalitær rettferdighet er dette nødvendig for å kunne sammenligne aktuarisk rettferdighet i de ulike pensjonssystemene. Lavere normalisert vektet absolutt avvik betyr et mer aktuarisk rettferdig pensjonssystem.

	Livsinntekt
Mann:	
Lege	32 062 519,80
Skoleverk	21 246 135,66
Hotell- og restaurant	14 661 034,06
Kvinne:	
Lege	27 113 947,85
Skoleverk	19 092 960,92
Hotell- og restaurant	13 181 267,81

¹⁰ Benytter historisk KPI (Statistisk Sentralbyrå, 2011e) samt 1,5 prosent realrente til å fremdiskontere livsinntekten til 2011. Dette er nødvendig for å kunne sammenligne livsinntekt med samlet pensjon.

Dagens folketrygd

Figur 4: Samlet og perfekt aktuarisk pensjon med dagens folketrygd

Den prosenten av livsinntekt som gir perfekt aktuarisk pensjon er 21,05 prosent. Den blå søylen viser den aktuarisk rettferdige pensjonen for de ulike gruppene. Et system i tråd med aktuariske prinsipper ville innebære at den røde søylen følger den blå.

Tabell 5: Avvik samlet og perfekt aktuarisk pensjon med dagens folketrygd

Yrke	Prosentvis avvik	Absolutt avvik	Andel av befolkning	Vektet absolutt avvik
Hotell (mann)	-17,41 %	457 627,79	10,06 %	46 037,36
Hotell (kvinne)	16,41 %	544 630,77	15,98 %	87 032,00
Skoleverk (mann)	-1,59 %	70 117,15	20,12 %	14 107,57
Skoleverk (kvinne)	19,26 %	959 164,11	40,80 %	391 338,96
Lege (mann)	-21,14 %	1 177 971,76	7,10 %	83 636,00
Lege (kvinne)	3,42 %	201 921,81	5,92 %	11 953,77
Sum				634 105,65
Gjennomsnitt		568 572,23		
Normalisert				0,142

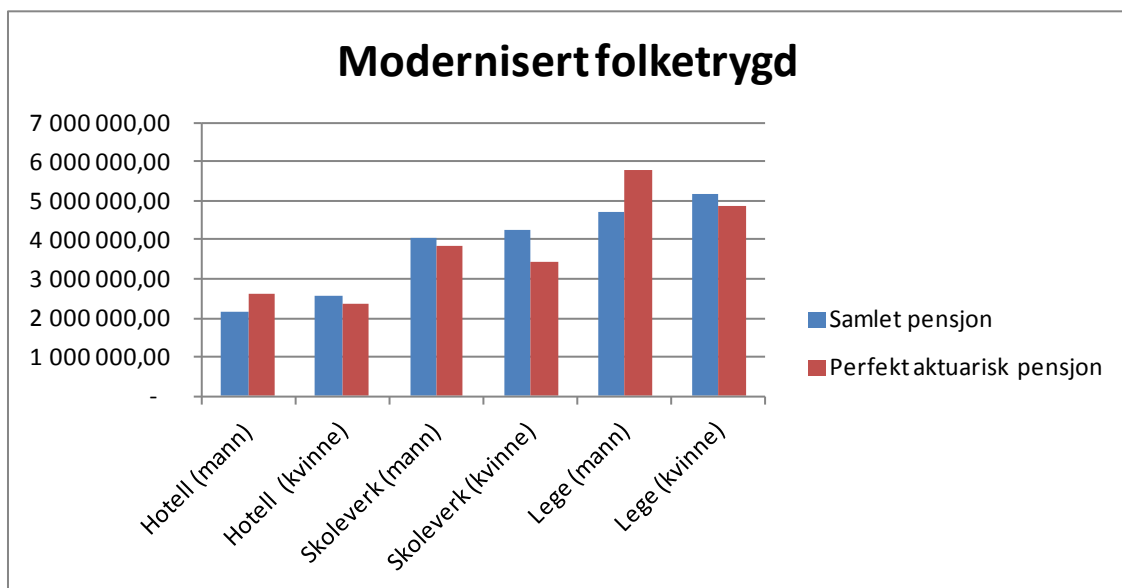
Menn i hotell- og restaurantbransjen og mannlige leger er de som har det største negative prosentvise avviket fra perfekt aktuarisk pensjon, regnet i prosent av egen pensjon. Kvinner i skoleverket er de som får mest i forhold til hva de ville ha hatt i et perfekt aktuarisk system.

Det er kvinner i skoleverket samt mannlige leger som har de største absolutte avvikene i kroner. Når man vektet det absolutte avviket med de ulike befolkningsgruppene øker det gjennomsnittlige avviket. Grunnen er at kvinner i skoleverket som er den største gruppen har et stort avvik fra perfekt aktuarisk pensjon. Når man normaliserer det vektete absolutte avviket blir dette lik 0,142.

Modernisert folketrygd

En samlet pensjon lik 18,00 prosent av livsinntekten gir perfekt aktuarisk pensjon.

Figur 5: Samlet og perfekt aktuarisk pensjon med modernisert folketrygd

Som ved dagens ordning synes det ikke å være noen klar trend til at de som har høyest pensjonsutbetaling er de med den høyeste livsinntekten. Menn i hotell- og restaurantbransjen og mannlige leger får lavere samlet pensjon enn i et perfekt aktuarisk pensjonssystem. Grunnen til at den mannlige hotellarbeideren kommer dårlig ut er at han har svært lav forventet gjenstående levetid ved 67 år. Den mannlige legen ”straffes” av at en stor andel av

hans inntekt ligger over den øvre opptjeningsgrensen på 7,1 G. De øvrige yrkene har høyere utbetaling enn perfekt aktuarisk pensjon. Grunnen til dette er høyere forventet gjenstående levetid enn gjennomsnittet.

Tabell 6: *Avvik samlet og perfekt aktuarisk pensjon med modernisert folketrygd*

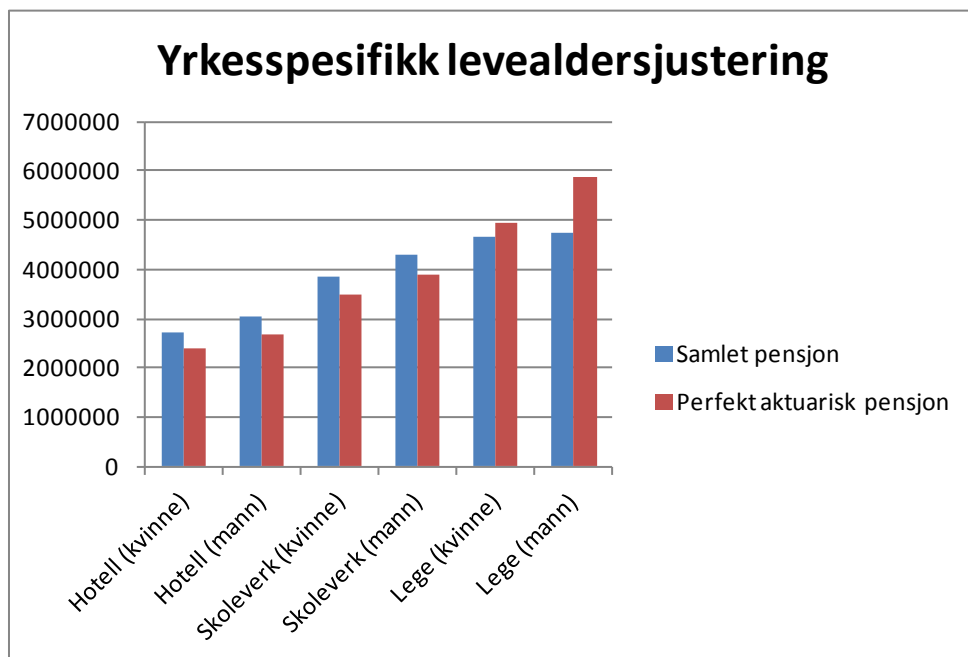
Yrke	Prosentvis avvik	Absolutt avvik	Andel av befolkning	Vektet absolutt avvik
Hotell (mann)	-23,21 %	497 213,04	10,06 %	50 019,63
Hotell (kvinne)	7,57 %	194 299,12	15,98 %	31 049,00
Skoleverk (mann)	5,33 %	215 212,98	20,12 %	43 300,85
Skoleverk (kvinne)	19,45 %	829 763,99	40,80 %	338 543,71
Lege (mann)	-22,28 %	1 051 778,76	7,10 %	74 676,29
Lege (kvinne)	5,97 %	309 715,71	5,92 %	18 335,17
Sum				555 924,65
Gjennomsnitt		516 330,60		
Normalisert				0,145

Det gjennomsnittlige absolutte avviket er på litt over 500 000 kroner. Når vi vekter det absolutte avviket med de ulike individenes andel av befolkningen øker det litt. Grunnen til dette er at det største avviket er hos kvinner i skoleverket, som er den gruppen. Normalisert vektet absolutt avvik er 0,145, som er høyere enn for dagens folketrygd. Det betyr altså at dagens folketrygd er et mer aktuarisk pensjonssystem enn modernisert folketrygd.

Yrkesspesifikk levealdersjustering

Et perfekt aktuarisk system vil gi en samlet pensjon som er lik 18,30 prosent av livsinntekten.

Figur 6: Samlet og perfekt aktuarisk pensjon med yrkesspesifikk levealdersjustering

De røde søylene er i større grad enn tidligere i samsvar med de blå. Det betyr at histogrammet antyder et mer aktuarisk rettferdig system når man sammenligner samlet og perfekt aktuarisk pensjon.

Tabell 7: Avvik samlet og perfekt aktuarisk pensjon med yrkesspesifikk levealdersjustering

Yrke	Prosentvis avvik	Absolutt avvik	Andel av befolkning	Vektet absolutt avvik
Hotell (kvinne)	10,89 %	294 674,82	15,98 %	47 089,04
Hotell (mann)	12,02 %	366 629,99	10,06 %	36 882,98
Skoleverk (kvinne)	9,53 %	368 153,20	40,80 %	150 206,50
Skoleverk (mann)	9,59 %	412 455,85	20,12 %	82 986,12
Lege (kvinne)	-6,51 %	303 170,29	7,10 %	21 525,09
Lege (mann)	-24,09 %	1 138 743,57	5,92 %	67 413,62
Sum				406 103,34
Gjennomsnitt		480 637,95		
Normalisert				0,105

Det prosentvise avviket viser som histogrammet over at både menn og kvinner i hotellbransjen og i skoleverket får en høyere pensjon enn etter et perfekt aktuarisk

pensjonssystem. Kun leger får lavere samlet pensjon. Grunnen til dette er at inntekten til leger i de fleste år ligger over 7,1 G.

Det gjennomsnittlige absolutte avviket er nesten 500 000 kroner. Når vi vekter det absolutte avviket med populasjonsandelene reduseres dette til omtrent 400 000 kroner. Det normaliserte absolutte avviket er 0,105, som er det laveste av alle de tre pensjonsordningene. Dette tyder på at yrkesspesifikk levealdersjustering er det systemet som best samsvarer med et aktuarisk rettferdighetssyn. Som vist tidligere var det også det systemet som best samsvarte med et egalitært rettferdighetssyn.

Diskusjon og konklusjon

Myndighetene har flere ganger hevdet at pensjonsreformen vil føre til økt aktuarisk rettferdighet i den norske folketrygden. I denne artikkelen viser vi at når en ser på pensjonsutbetaling over livsløpet, er det faktisk det motsatte som er tilfellet: den moderniserte folketrygden fører til mindre grad av aktuarisk rettferdighet enn systemet før reform.

Ifølge våre analyser er det systemet med yrkesspesifikk levealdersjustering som gir størst aktuarisk rettferdighet.

Det er et viktig og et vanskelig spørsmål om man skal velge årlig eller samlet pensjon som grunnlag for å analysere aktuarisk rettferdighet. Appendix B viser at aktuarisk rettferdighet er marginalt høyere i modernisert folketrygd enn dagens folketrygd når årlig pensjon legges til grunn. Dette gir mening ettersom modernisert folketrygd innehar en rekke aktuariske elementer, som for eksempel alleårsregelen og proporsjonal opptjening opp til 7,1 G som drivere. Likevel er det verdt å merke seg at forskjellen fra dagens folketrygd kun er marginal.

Verken med årlig eller samlet pensjon øker egalitær rettferdighet med pensjonsreformen i forhold til dagens folketrygd. Med samlet pensjon som grunnlag er det yrkesspesifikk

levealdersjustering som gir den jevneste pensjonsfordelingen. Når man legger årlig pensjon til grunn er det dagens folketrygd som viser seg å være mest i henhold til et egalitært rettferdighetssyn.

Det er mange måter en kan utvide denne analysen på. For det første kunne en forsøke å utvide analysen til å inkludere flere yrker, for å være sikker på at befolkningssammensetningen gjenspeiler virkeligheten. Vi har her sett bort fra at pensjonister etter pensjonsreformen fritt kan velge sin pensjonsalder fra og med fylte 62 år til og med fylte 75 år. Vi mener at dette kunne være en interessant videreføring av analysen. Artikkelen til Borgan viser at ansatte i yrker med høy belastning i gjennomsnitt kan forvente en kortere pensjonisttilværelse enn personer i yrker med lavere belastning. Dersom man har kortere forventet gjenstående levetid på grunn av høy belastning i yrkesaktiv alder er det grunn til å tro at disse arbeidstakerne vil ha vanskeligheter med å stå i arbeid utover normal pensjonsalder. Muligens vil disse yrkesgruppene ha vanskeligheter med å stå i fullt arbeid fram til fylte 67 år. Disse vil derfor velge tidligpensjonering, mens andre kan fortsette å arbeide etter normal pensjonsalder og vil øke sin pensjonsbeholdning. Det er grunn til å tro at det er personer i høytlønnede yrker som er i denne siste gruppen, mens individer i lavtlønnede yrker ofte opplever høy belastning i arbeidshverdagen. Dette vil på sikt kunne bidra til å øke forskjellene mellom fattig og rik i Norge.

En annen mulig utvidelse vil være å se på konsekvenser av høyere utdanning. Nå som alle år vil være tellende taper en år med pensjonsopptjening ved å velge høyere utdanning. Dersom utdanning imidlertid fører til høyere pensjongivende inntekt vil dette kunne veie opp denne effekten. Det kunne være interessant å studere dette for yrker med krav til noen år med høyere utdanning, men som likevel er lavtlønnede og med til dels stor belastning.

Referanser

1. Arbeidsdepartementet (1997): Folketrygdloven, kapittel 1-3, 14-15 og 19-20.
2. Borgan, Jens-Kristian (2009): Yrke og Dødelighet 1960-2000. SSB, Kongsvinger (Rapport 2009/5)
3. Fehr, Hans og Øystein Thøgersen (2007): Social Security and Future Generations
4. NAV (2011a): Grunnbeløpet,
<<http://www.nav.no/Om+NAV/Satser+og+datoer/Grunnbel%C3%B8pet+%28G%29>>
(Sist besøkt mars 2011)
5. NAV (2011b): Foreldrepermisjon,
<<http://www.nav.no/Om+NAV/Tall+og+analyse/Familie+og+omsorg/268102.cms>>
<<http://www.nav.no/Om+NAV/Tall+og+analyse/Familie+og+omsorg/268070.cms>>
(Sist besøkt mai 2011)
6. NOU 2004:1 Modernisert folketrygd
7. Ot.prp. nr. 37 2009: Om lov om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon)
8. Statistisk Sentralbyrå (2011a): Lønnsstatistikk,
<http://www.ssb.no/emner/historisk_statistikk/aarbok/ht-0901-lonn.html>
<<http://www.ssb.no/lonn/main.shtml>><http://www.ssb.no/emner/06/05/nos_lonn/utg.html>
<<http://www.ssb.no/emner/06/05/>>
<<http://www.ssb.no/histstat/publikasjoner/ereg77-96.html#R06>> (Sist besøkt april 2011)
9. Statistisk Sentralbyrå (2011b): Generell lønnsvekst,
<http://www.ssb.no/emner/historisk_statistikk/aarbok/ht-0901-lonn.html> (Sist besøkt april 2011)

10. Statistisk Sentralbyrå (2011c): KPI,

<http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selecttable/hovedtabellHjem.asp&KortnavnWeb=kpi> (Sist besøkt mai 2011)

11. Statistisk Sentralbyrå (2011d): Antall arbeidstakere i ulike yrker,

<<http://www.ssb.no/emner/06/01/yrkeaku/tab-2011-02-22-03.html>> (Sist besøkt mai 2011)

12. Statistisk Sentralbyrå (2011e): Forventet levealder,

<<http://www.ssb.no/dode/>> (Sist besøkt mai 2011)

13. Statistisk Sentralbyrå (2011f): Fødselstall

<<http://www.ssb.no/fodte/>> (Sist besøkt februar 2011)

14. Sollid, Siri Skjelle (2011): Pensjonsreformen: Hvor rettferdig er pensjonsfordelingen i Norge?

Vedlegg

Vedlegg A – resultater årlig pensjon

Tabell 8: Resultater for årlig pensjon med ulike pensjonssystemer

	Dagens folketrygd	Modernisert folketrygd	Yrkesspesifikk levealdersjustering
Mann:			
Lege	295 941,57	267 202,96	267 591,06
Skoleverk	248 482,86	242 069,94	257 612,64
Hotell- og restaurant	198 426,87	168 953,16	240 464,86
Kvinne:			
Lege	278 407,17	265 496,89	235 826,22
Skoleverk	238 918,46	219 795,84	198 896,55
Hotell- og restaurant	185 570,69	152 450,64	160 701,29

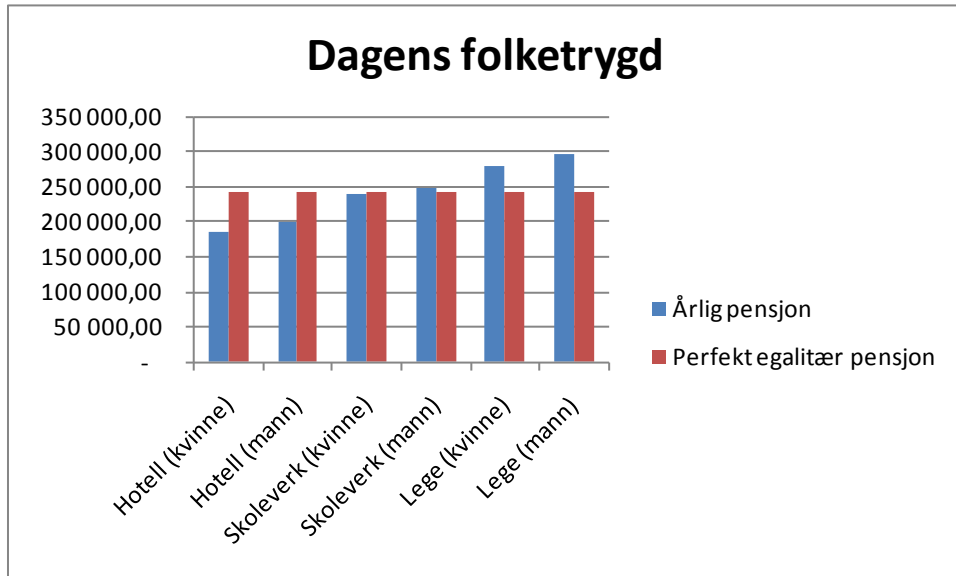
Vedlegg B – rettferdighet årlig pensjon

I det følgende vil vi analysere graden av aktuarisk og egalitær rettferdighet for årlig pensjon etter de tre regelverkene. Vi vil benytte samme fremgangsmåte og fremstilling som for samlet inflasjonsjustert pensjon. Resultatene vil kun kommenteres kort.

Egalitær rettferdighet

Dagens folketrygd

Figur 7: Årlig og perfekt egalitær pensjon med dagens folketrygd

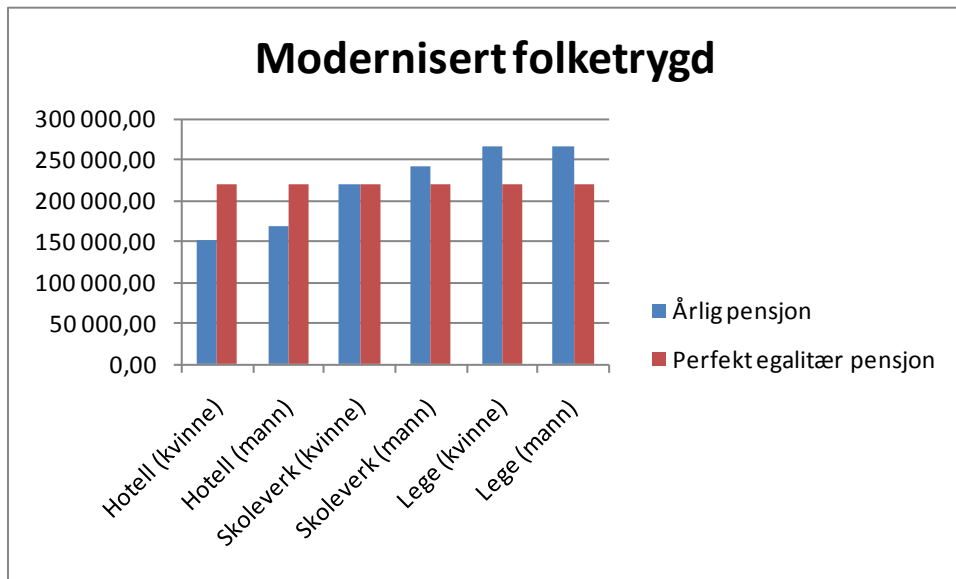
Tabell 9: Avvik årlig og perfekt egalitær pensjon med dagens folketrygd

Yrke	Prosentvis avvik	Absolutt avvik	Andel av befolkning	Vektet absolutt avvik
Hotell (kvinne)	-29,85 %	55 387,25	15,98 %	8 850,88
Hotell (mann)	-21,43 %	42 531,07	10,06 %	4 278,63
Skoleverk (kvinne)	-0,85 %	2 039,47	40,80 %	832,10
Skoleverk (mann)	3,03 %	7 524,92	20,12 %	1 514,01
Lege (kvinne)	13,45 %	37 449,24	7,10 %	2 658,90
Lege (mann)	18,58 %	54 983,64	5,92 %	3 255,03
Sum			100 %	21 389,55
Gjennomsnitt		33 319,26		
Normalisert				0,089

En kan se av både det prosentvise, absolutte avviket og histogrammet at kvinner og menn ansatt i skoleverket kan forvente en årlig pensjon som ligger nær perfekt egalitær pensjon. Det vektete absolutte avviket er derfor lavere enn det absolutte avviket fordi disse to gruppene representerer 60 prosent av befolkningen. Det normaliserte vektete absolutte avviket er 0,089.

Modernisert folketrygd

Figur 8: Årlig og perfekt egalitær pensjon med modernisert folketrygd

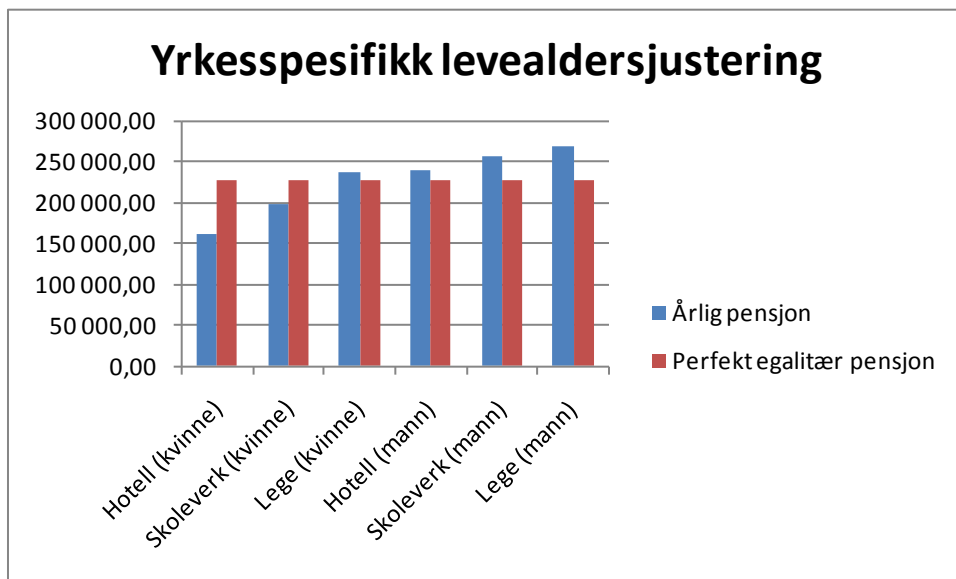
Tabell 10: Avvik årlig og perfekt egalitær pensjon med modernisert folketrygd

Yrke	Prosentvis avvik	Absolutt avvik	Andel av befolkning	Vektet absolutt avvik
Hotell (kvinne)	-43,87 %	66 877,60	15,98 %	10 687,04
Hotell (mann)	-29,82 %	50 375,08	10,06 %	5 067,73
Skoleverk (kvinne)	0,21 %	467,60	40,80 %	190,78
Skoleverk (mann)	9,39 %	22 741,71	20,12 %	4 575,63
Lege (kvinne)	17,39 %	46 168,65	7,10 %	3 277,97
Lege (mann)	17,92 %	47 874,73	5,92 %	2 834,18
Sum			100 %	26 633,34
Gjennomsnitt		39 084,23		
Normalisert				0,121

Også med modernisert folketrygd ligger avviket for kvinner i skoleverket svært nær perfekt egalitær pensjon. Avviket for resten av individene synes å ligge like langt eller lenger unna gjennomsnittet enn med dagens folketrygd. Dette reflekteres også i det normaliserte vektete absolute avviket på 0,121, som er større enn ved dagens folketrygd. Dette tyder på at modernisert folketrygd er mindre i samsvar med egalitære rettferdighetsprinsipper enn det dagens folketrygd er. Dette er det samme resultatet som ved bruk av samlet pensjon.

Yrkesspesifikk levealdersjustering

Figur 9: Årlig og perfekt egalitær pensjon med yrkesspesifikk levealdersjustering

Tabell 11: Avvik årlig og perfekt egalitær pensjon med yrkesspesifikk levealdersjustering

Yrke	Prosentvis avvik	Absolutt avvik	Andel av befolkning	Vektet absolutt avvik
Hotell (kvinne)	-41,16 %	66 147,48	15,98 %	10 570,37
Skoleverk (kvinne)	-14,05 %	27 952,22	40,80 %	11 404,50
Lege (kvinne)	3,81 %	8 977,45	5,92 %	531,47
Hotell (mann)	5,66 %	13 616,09	10,06 %	1 369,78
Skoleverk (mann)	11,94 %	30 763,87	20,12 %	6 189,69
Lege (mann)	15,23 %	40 742,29	7,10 %	2 892,70
Sum			100 %	32 958,51
Gjennomsnitt		31 366,56		
Normalisert				0,145

Det er interessant å se at det er de tre kvinnelige individtypene som har de tre laveste årlige pensjonene, til tross for at kvinnelige leger har den nest høyeste inntekten. Grunnen til dette er at yrkesspesifikk levealdersjustering justerer årlig pensjon slik at samlet pensjon i større grad skal gjenspeile inntekten som yrkesaktiv.

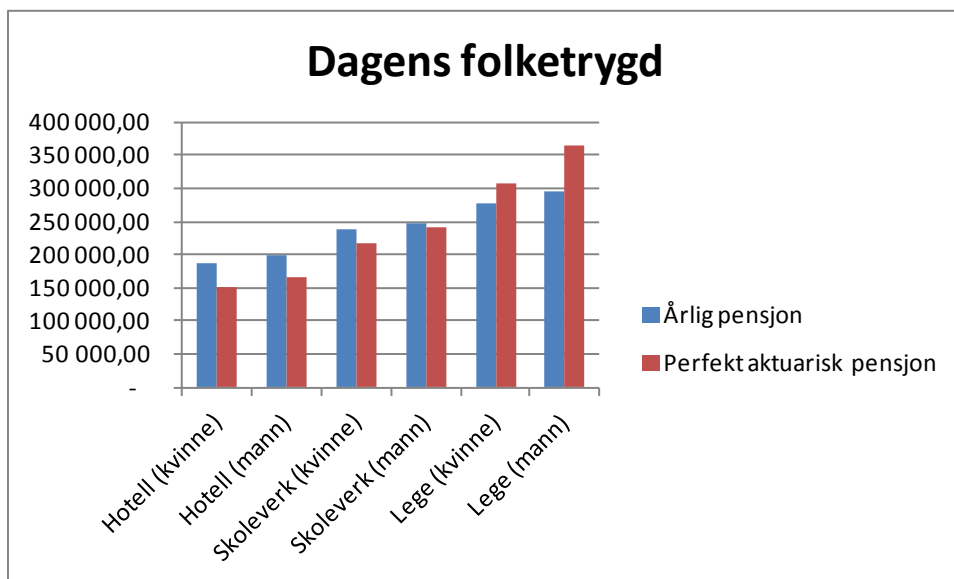
Kvinner ansatt i skoleverket har med yrkesspesifikk levealdersjustering det største avviket av alle individene. Derfor blir vektet absolutt avvik større enn absolutt avvik. Normalisert vektet absolutt avvik er 0,145, noe som er det høyeste for alle de tre pensjonsordningene. Dette er motsatt resultat som ved bruk av samlet pensjon som grunnlag. Når man benytter årlig pensjon er det altså dagens folketrygd som er det pensjonssystemet som i størst grad er i overensstemmelse med et egalitært rettferdighetssyn.

Aktuarisk rettferdighet

Dagens folketrygd

Et perfekt aktuarisk pensjonssystem gir 1,14 prosent av livsinntekten i årlig pensjon.

Figur 10: Årlig og perfekt aktuarisk pensjon med dagens folketrygd

Tabell 12: Avvik årlig og perfekt aktuarisk pensjon med dagens folketrygd

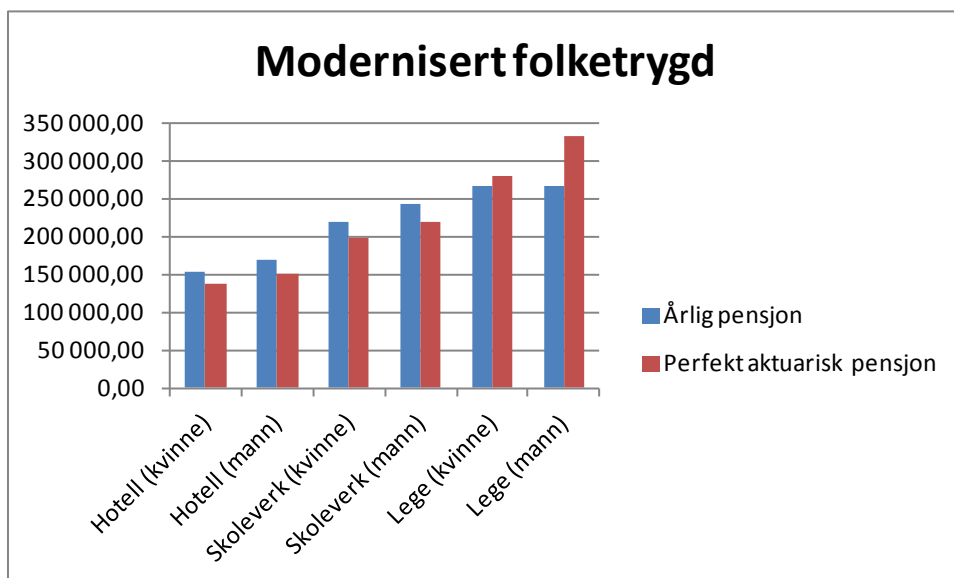
Yrke	Prosentvis avvik	Absolutt avvik	Andel av befolkning	Vektet absolutt avvik
Hotell (kvinne)	19,37 %	35 938,89	15,98 %	5 743,03
Hotell (mann)	16,13 %	31 996,98	10,06 %	3 218,90
Skoleverk (kvinne)	9,28 %	22 178,00	40,80 %	9 048,62
Skoleverk (mann)	2,94 %	7 299,87	20,12 %	1 468,73
Lege (kvinne)	-10,56 %	29 386,35	5,92 %	1 739,67
Lege (mann)	-22,99 %	68 027,40	7,10 %	4 829,95
Sum			100 %	26 048,91
Gjennomsnitt		32 471,25		
Normalisert				0,108

Kvinner i hotell- og restaurantbransjen ligger høyest over det som ville vært perfekt aktuarisk rettferdighet, mens mannlige leger ligger lengst under perfekt aktuarisk pensjon. Det vektede absolutte avviket er lavere enn det absolutte avviket fordi menn og kvinner i skoleverket har det laveste avviket. Det normaliserte vektede absolutte avviket er 0,108.

Modernisert folketrygd

Årlig pensjon i et perfekt aktuarisk pensjonssystem utgjør 1,03 prosent av livsinntekten.

Figur 11: Årlig og perfekt aktuarisk pensjon med modernisert folketrygd

Tabell 13: Avvik årlig og perfekt aktuarisk pensjon med modernisert folketrygd

Yrke	Prosentavvik	Absolutt avvik	Andel av befolkning	Vektet absolutt avvik
Hotell (kvinne)	10,66 %	16 250,61	15,98 %	2 596,85
Hotell (mann)	10,34 %	17 462,92	10,06 %	1 756,77
Skoleverk (kvinne)	10,24 %	22 511,18	40,80 %	9 184,56
Skoleverk (mann)	9,31 %	22 536,86	20,12 %	4 534,42
Lege (kvinne)	-5,52 %	14 667,40	5,92 %	868,31
Lege (mann)	-23,99 %	64 094,17	7,10 %	4 550,69
Sum			100 %	23 491,59
Gjennomsnitt		26 253,86		
Normalisert				0,107

Med modernisert folketrygd har de fire lavtlønnede individene rundt 11 prosent mer i pensjon enn det som ville vært aktuarisk rettferdig. Grunnen til at de har omtrent det samme prosentvise avviket er at opptjeningen er fullstendig aktuarisk for pensjonsgivende inntekt opp til 7,1 G. Ettersom ingen av gjennomsnittsindividene tjener over denne grensen blir de derfor overkompensert like mye i prosent. Mannlige leger er den eneste som får minst i forhold til hva som ville vært perfekt aktuarisk rettferdighet.

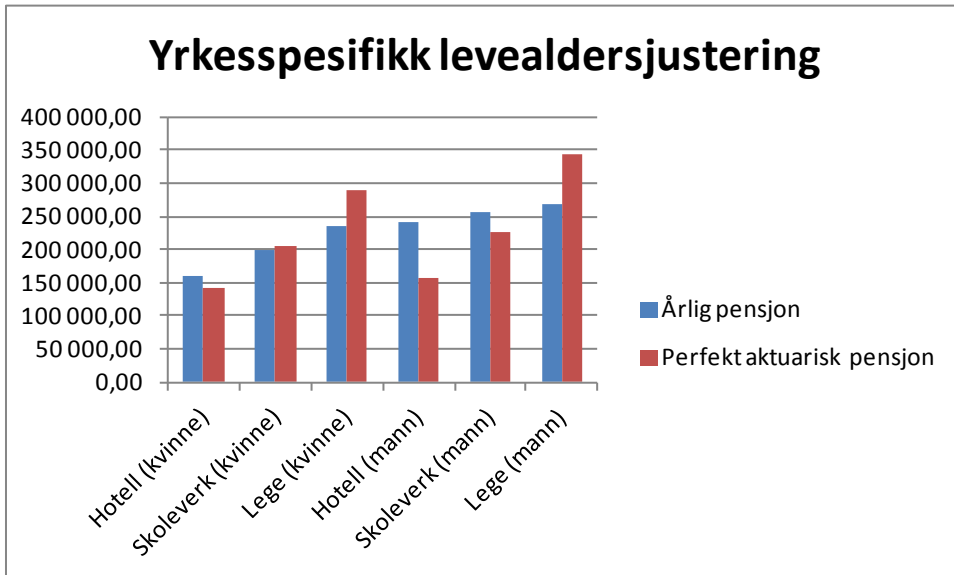
Det vektete absolutte avviket er større enn det absolutte avviket. Grunnen til dette er at det er store avvik i de største gruppene i samfunnet. Det normaliserte vektete absolutte avviket er 0,107. Dette er marginalt lavere enn ved dagens ordning, noe som betyr at modernisert folketrygd er marginalt mer i samsvar med aktuariske rettferdighetsprinsipper enn dagens folketrygd.

Dersom man benytter et aktuarisk rettferdighetsperspektiv synes derfor politikerne å ha rett i at pensjonsreformen vil gi et mer aktuarisk rettferdig system. Dette er ikke spesielt overraskende ettersom pensjonsreformen innehar en rekke aktuariske trekk.

Yrkesspesifikk levealdersjustering

Et pensjonssystem som gir perfekt aktuarisk pensjon utbetaler årlig 1,07 prosent av livsinntekten.

Figur 12: Årlig og perfekt aktuarisk pensjon med yrkesspesifikk levealdersjustering

Som histogrammet viser er det ikke særlig sammenheng mellom perfekt aktuarisk pensjon og årlig pensjon. Grunnen til dette er at yrkesspesifikk levealdersjustering er konstruert for å gi aktuarisk rettferdighet når man sammenligner samlet pensjon fordi delingstallet gjenspeiler forventet gjenstående levetid for ulike individer.

Tabell 14: Avvik årlig og perfekt aktuarisk pensjon med modernisert folketrygd

Yrke	Prosentvis avvik	Absolutt avvik	Andel av befolkning	Vektet absolutt avvik
Hotell (kvinne)	12,34 %	19 831,11	15,98 %	3 169,01
Skoleverk (kvinne)	-2,59 %	5 152,78	40,80 %	2 102,34
Lege (kvinne)	-22,87 %	53 944,60	5,92 %	3 193,52
Hotell (mann)	34,84 %	83 780,19	10,06 %	8 428,29
Skoleverk (mann)	11,86 %	30 552,00	20,12 %	6 147,06
Lege (mann)	-28,05 %	75 065,90	7,10 %	5 329,68
Sum			100 %	28 369,89
Gjennomsnitt		44 721,10		
Normalisert				0,125

Det er til dels store avvik mellom årlig og perfekt aktuarisk pensjon. Fordi de minste avvikene er i de største klassene er vektet absolutt avvik mye mindre enn det absolutte avviket. Det normaliserte vektete absolutte avviket er 0,125, som er høyere enn både dagens og modernisert folketrygd. Dette er ikke overraskende ettersom systemet er designet for å gi en aktuarisk rettferdig fordeling for samlet pensjonsutbetaling.

Oppsummering rettferdighet

Med samlet pensjon var yrkesspesifikk levealdersjustering det systemet som var mest i samsvar med både aktuarisk og egalitær rettferdighet. Dagens folketrygd var det nest mest egalitære og aktuariske pensjonssystemet. Når man sammenligner på grunnlag av årlig pensjon er det dagens folketrygd som er mest i henhold til egalitære prinsipper, etterfulgt av modernisert folketrygd og yrkesspesifikk levealdersjustering. Når det gjelder aktuarisk rettferdighet er modernisert folketrygd marginalt mer rettferdig enn dagens folketrygd, mens yrkesspesifikk levealdersjustering er minst i samsvar med aktuariske rettferdighetsprinsipper. Dette er i tråd med forventningene.

**PUBLICATIONS WITHIN SNF'S RESEARCH PROGRAMME "CRISIS,
RESTRUCTURING AND GROWTH"**

2010-

- Siri Sollid Robstad
Ingvild Almås *Modernisert men urettferdig foketrygd?*
SNF Working Paper No 04/12
- Per Heum *Hvordan vurdere godheten i næringspolitiske virkemidler?*
SNF Working Paper No 03/12
- Øystein Thøgersen *Pengepolitikkenes evolusjon*
SNF Working Paper No 36/11
- Guttorm Schjelderup *Sekretessejurisdiksjoner, korrupsjon og økonomisk kriminalitet*
SNF Working Paper No 33/11
- Lasse B. Lien
Tore Hillestad *Recession, HR and change*
SNF Working Paper No 20/11
- Eirik S. Knudsen *Shadow of trouble: The effect of pre-recession characteristics on
the severity of recession impact*
SNF Working Paper No 19/11
- Bård Støve
Dag Tjøstheim
Karl Ove Hufthammer *Using local Gaussian correlation in a nonlinear
re-examination of financial contagion*
SNF Working Paper No 14/11
- Armando G. Garcia Pires
Tom Stephan Jensen *Effects of flat tax reforms on economic growth
in the OECD countries*
SNF Working Paper No 12/11
- Kirsten Foss *How do economic crises impact firm boundaries?*
European Management Review, Vol. 7, No. 4, pp. 217-227,
2010
- Kjell G. Nyborg
Per Östberg *Liquidity, ideas and the financial crisis*
SNF Working Paper No 17/10
- Lasse B. Lien *Recessions across industries: a survey*
SNF Working Paper No 16/10
- Ingvild Almås
Gernot Doppelhofer
Jens Chr. Haatvedt
Jan Tore Klovland
Krisztina Molnar
Øystein Thøgersen *Crisis, restructuring and growth: A macroeconomic perspective*
SNF Report No 05/10

Som et resultat av en aldrende befolkning har det i Norge som i de fleste andre OECD land, tvunget seg fram en reformering av pensjonssystemet. Med bred politisk enighet ble forslaget til modernisert folketrygd vedtatt med virkning fra 1. januar 2011. I tillegg til at den moderniserte folketrygden skal være mer bærekraftig i forhold til den aldrende befolkningen, har det blitt hevdet at den skal føre til større grad av aktuarisk rettferdighet. Denne artikkelen studerer innbetaling og utbetaling over livsløpet for kvinner og menn i tre store yrkesgrupper, og viser at systemet verken fører til større grad av aktuarisk eller egalitær rettferdighet.

Et selskap i NHH-miljøet

**SAMFUNNS - OG
NÆRINGS- LIVSFORSKNING AS**

*Institute for Research in Economics
and Business Administration*

Breviksvæien 40
N-5045 Bergen
Norway
Phone: (+47) 55 95 95 00
Fax: (+47) 55 95 94 39
E-mail: publikasjon@snf.no
Internet: <http://www.snf.no/>

Trykk: Allkopi Bergen